

Istraživanje percepcije javnog interesa u oblasti
sprečavanja i borbe protiv korupcije i mesta i
uloge Agencije za borbu protiv korupcije
Ciljna grupa: udruženja građana

April, 2012

AGENCIJA ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE

REPUBLIKE SRBIJE

Sprovođenje ovog istraživanja finansijski je podržala Evropska unija kroz projekat „Borba protiv korupcije i uspostavljanje Agencije za borbu protiv korupcije.“ Stavovi sadržani u izveštaju su odgovornost Agencije za borbu protiv korupcije i ne odražavaju stav Evropske unije.

SADRŽAJ

CILJ ISTRAŽIVANJA	4
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	4
DOSADAŠNJE ISKUSTVO NEVLADINIH ORGANIZACIJA U SPROVOĐENJU PROJEKATA U OBLASTI BORBE PROTIV KORUPCIJE I SARADNJE SA JAVNIM SEKTOROM	5
RAZUMEVANJE KORUPCIJE I JAVNOG INTERESA	8
METODE BORBE PROTIV KORUPCIJE.....	15
PERCEPCIJA AGENCIJE ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE	19
ULOGA NEVLADINIH ORGANIZACIJA U PROCESU SPREČAVANJA I BORBE PROTIV KORUPCIJE	24
OSNOVNI NALAZI I ZAKLJUČCI ISTRAŽIVANJA.....	30
DOSADAŠNJE ISKUSTVO NEVLADINIH ORGANIZACIJA U SPROVOĐENJU PROJEKATA U OBLASTI BORBE PROTIV KORUPCIJE I SARADNJE SA JAVNIM SEKTOROM	30
RAZUMEVANJE KORUPCIJE I JAVNOG INTERESA.....	30
METODE BORBE PROTIV KORUPCIJE.....	31
PERCEPCIJA AGENCIJE ZA BORBU PROTIV KORUPCIJE	31
ULOGA NEVLADINIH ORGANIZACIJA U PROCESU SPREČAVANJA I BORBE PROTIV KORUPCIJE.....	32

Cilj istraživanja

Istraživanje „Percepcija javnog interesa u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije i mesta i uloge Agencije za borbu protiv korupcije“ sprovodi se sa ciljem uspostavljanja baze podataka i informacija neophodnih za izradu strateškog plana Agencije za borbu protiv korupcije. Zakonom o Agenciji za borbu protiv korupcije, ovoj instituciji je poveren mandat da sprovodi širok spektar različitih antikoruptivnih politika i mehanizama za njihovu primenu, koji zahtevaju detaljniju razradu i planiranje kroz interni strateški plan rada. Kako bi planiranje i sprovođenje nadležnosti Agencije kroz strateški plan bilo delotvorno, neophodno je utvrditi stavove, mišljenja i očekivanja različitih ciljnih grupa javnosti o temi korupcije, generalno, kao i o mestu i ulozi Agencije u sprečavanju i borbi protiv korupcije. Istraživanje se sprovodi u ciljnim grupama predstavnika organa javne vlasti, medija, nevladinih organizacija, privatnog sektora i građana, sa akcentom na utvrđivanju mesta i uloge svake od pomenutih ciljnih grupa u procesu sprečavanja i borbe protiv korupcije i saradnji sa Agencijom u toj oblasti. Za svaku od ciljnih grupa biće urađen poseban izveštaj, kao i zbirni izveštaj sa uporednim podacima o onim pitanjima koja su postavljena u svim ciljnim grupama.

Metodologija istraživanja

Istraživanje percepcije javnog interesa u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije i mesta i uloge Agencije za borbu protiv korupcije u tom procesu, u ciljnoj grupi predstavnika **nevladinih organizacija** sprovedeno je u toku maja meseca 2012. godine, na uzorku od 103 nevladine organizacije, na teritoriji cele Srbije. Za potrebe uzorkovanja, kao i kontakata organizacija, korišćena je baza podataka nevladinih organizacija koju je Agencija za borbu protiv korupcije formirala za potrebe saradnje sa civilnim sektorom u toku prethodne dve godine.

U uzorku istraživanja našao se različit spektar organizacija civilnog društva – humanitarne organizacije, organizacije za zaštitu ljudskih prava, organizacije za zaštitu interesa različitih društvenih grupa, kao i jedan broj stukovnih i profesionalnih organizacija.

U svakoj nevladinoj organizaciji popunjen je po jedan upitnik, sa menadžmentom organizacije ili projektnim koordinatorima. Podaci su prikupljeni kombinacijom direktnog intervjuisanja i slanjem i popunjavanjem elektronskih verzija upitnika.

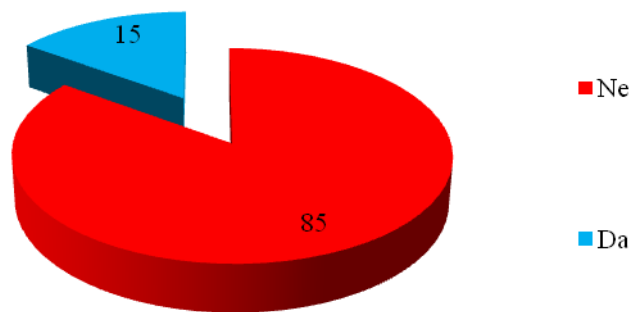
Upitnik i prema njemu sačinjen izveštaj predstavljaju kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih podataka koji govore o percepciji koju nevladine organizacije imaju prema korupciji, svom mestu i ulozi u sprečavanju i borbi protiv korupcije, kao i percepciji Agencije za borbu protiv korupcije i saradnje koju civilni sektor ima sa Agencijom.

Dosadašnje iskustvo nevladinih organizacija u sprovođenju projekata u oblasti borbe protiv korupcije i saradnje sa javnim sektorom

Kako bi se jasnije sagledali mesto i uloga nevladinih organizacija u borbi protiv korupcije, prvi deo istraživanja koji je sproveden sa ovom ciljnom grupom imao je za cilj utvrđivanje dosadašnjeg iskustva i prakse nevladinih organizacija sa projektima u ovoj oblasti. Osim toga, u istom delu istraživanja došlo se i do podataka o dosadašnjim oblicima saradnje između javnog i civilnog sektora, kao i obima i načina na koji se civilnom sektoru transferišu sredstva od strane javnog sektora. Ova vrsta odnosa je važna, jer govori o barem dve stvari: način na koji se nevladinim organizacijama dodeljuju sredstva iz budžeta organa javne vlasti je rizično polje sa stanovišta korupcije, ukoliko se ne vrši po unapred utvrđenim kriterijumima, u skladu sa određenim ciljem i na transparentan način; obim i intenzitet učešća javnog sektora u finansiranju nevladinih organizacija govori i o ozbiljnosti namere javnog sektora da civilnom sektoru zaista pruži podršku u različitim oblastima rada.

S obzirom na izuzetno veliku razuđenost civilnog sektora, očekivan je podatak da je do sada svega 15% nevladinih organizacija sprovodilo projekte koji se posredno ili neposredno odnose na temu korupcije. Reč je, pre svega, o organizacijama koje se bave razvojem i promocijom demokratskih vrednosti, unapređenjem rada institucija ili promocijom i zaštitom ljudskih prava.

Grafikon 1. Da li je Vaša organizacija do sada sprovodila neki projekat/projekte u oblasti borbe protiv korupcije?

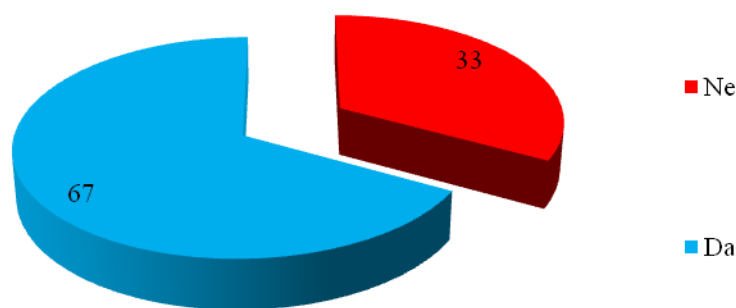
Organizacije koje su do sada sprovodile antikorupcijske projekte, sprovele su, u proseku, do pet takvih projekata. Teme kojima se nevladine organizacije bave u oblasti borbe protiv korupcije se mogu grupisati u tri kategorije:

1. Projekti istraživanja oblika, tipova, učestalosti i rizika za nastanak korupcije u različitim sektorima (na primer, obrazovanje, zdravstvo, bezbednost, pravosuđe, carina).
2. Projekti monitoringa rada i trošenja javnih resursa u organima javne vlasti i utvrđivanje različitih propusta i zloupotreba u radu koje mogu biti ili jesu indikator korupcije (na primer, projekti monitoringa planiranja i trošenja lokalnih budžeta).

3. Edukacije, kampanje i podizanje svesti različitih ciljnih grupa u oblasti borbe protiv korupcije.

Dve trećine uzorkovanih nevladinih organizacija (67%) je do sada dobijalo određena sredstva od javnog sektora (lokalne samouprave, pokrajinskih ili republičkih organa javne vlasti). Najveći deo sredstava (više od 90%) odnosio se na novčana sredstva namenjena realizaciji projekata; mali broj organizacija je od javnog sektora dobio kancelarije, odnosno prostor u kom rade ili sredstva namenjena određenim tekućim potrebama (na primer, organizacija prevoza u okviru neke aktivnosti).

Grafikon 2. Da li ste do sada dobijali finansijsku ili neki drugi vid materijalne podrške od organa javne vlasti (od jedinica lokalne samouprave, državnih institucija, javnih preduzeća)?

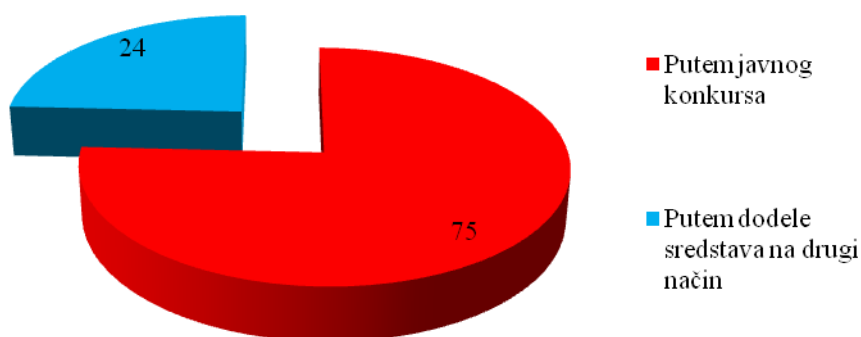

Važan podatak iz istraživanja predstavlja način na koji su nevladine organizacije dobijale sredstva od javnog sektora. Organi javne vlasti imaju mogućnost da svojim budžetima predvide dodelu sredstava nevladinim organizacijama (takozvana “budžetska linija 481”). Način na koji se ova sredstva dodeljuju je diskutabilan, budući da su zloupotrebe u ovoj oblasti rasprostranjenije u značajnoj meri. Da bi mehanizam dodele javnih sredstava bio otporan na korupciju, neophodno je da bude garantovana i obezbeđena transparentnost svake faze procesa dodele sredstava, kao i da kriterijumi dodele budu jasni, unapred definisani i svima dostupni. U suprotnom, bez ovakvog mehanizma, organ javne vlasti može zloupotrebiti ovu budžetsku liniju na različite načine (donacije privatnom umesto nevladinom sektoru, favorizovanje jednih organizacija na račun drugih, sukob interesa...).

Iako 75% uzorkovanih nevladinih organizacija koje su dobijale sredstva kroz dotacije javnog sektora tvrdi da su sredstva dobili na javnom konkursu, zabrinjava podatak da čak jedna četvrtina njih (25%) sredstva dobija na drugi način. S obzirom da je ispitanicima nakon ovog odgovora usledilo pitanje “koji je to način”, gotovo svi odgovori su se sveli na to da su sredstva dobijena slanjem *ad hoc* zahteva ili molbe organu javne vlasti, koji potom diskreciono odlučuje da li će sredstva dodeliti ili ne! Svi odgovori ovog tipa odnose se na traženje sredstva od lokalne samouprave, koja očigledno mora znatno više da uradi po pitanju uspostavljanja jasnih procedura

za dodelu sredstava nevladinim organizacijama. Dosadašnja praksa, utvrđena istraživanjem, je da se u nekim opštinama i gradovima dodela sredstava iz budžetske linije 481 dobijaju tako što se uputi zahtev ili molba predsedniku opštine, koji potom koristeći svoja diskreciona ovlašćenja potpisnika izvršenja budžeta, bez kriterijuma i pravila, odlučuje da li će, kome i u kom iznosu preneti sredstva. Time se ne samo sredstva troše na krajnje arbitreran način, već se i nevladine organizacije stavljaju u potpuno neravnopravan položaj, jer će sredstva dobiti samo one koje znaju da ih na ovaj način mogu tražiti, ili one kojima poznanstvo sa rukovodiocima opštine obezbeđuje dobijanje novca za rad. Na taj način nevladine organizacije postaju deo potencijalnog koruptivnog lanca, umesto da budu brana i kontrolni mehanizam koji sprečava ovu vrstu pojave.

Grafikon 3. Na koji način je Vaša organizacija dobijala finansijsku ili neki drugi vid materijalne podrške od organa javne vlasti?

Razumevanje korupcije i javnog interesa

Jedna od uloga nevladinih organizacija jeste da budu korektivni i kontrolni faktor nad radom organa javne vlasti. Monitoring i evaluacija rada organa javne vlasti može za svoj predmet da ima i zloupotrebe, nepravilnosti i korupciju u užem smislu reči, a sve sa ciljem jačanja odgovornosti i povećanja kvaliteta rada javnog sektora u procesu pružanja usluga građanima. Da bi ovaj proces imao smisla, važno je utvrditi i šta civilni sektor smatra korupcijom, odnosno da li i u kojoj meri određene pojave i ponašanja smatra koruptivnim.

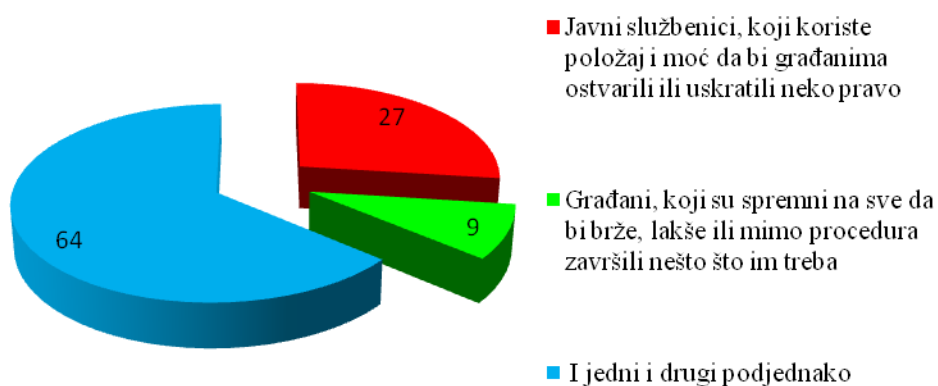
Kao i u slučaju drugih ciljnih grupa istraživanja, korišćenje veza poznanstava građana sa službenicima u institucijama je nešto što se od svega ponuđenog u tabeli 1 najmanje smatra korupcijom – 23% predstavnika nevladinih organizacija ne smatra ovu vrstu odnosa korupcijom. Od ostalih oblasti, one kod kojih postoji nešto veći stepen tolerancije (više od 10% ispitanika) jesu sukob interesa i nespojivost funkcija, kao i takozvano čašćavanje službenika poklonom.

Tabela 1. Percepcija različitih oblika ponašanja kao koruptivnog ponašanja
(podaci prikazani po opadajućim vrednostima prema koloni „To nije korupcija“).

	To nije korupcija	To jeste korupcija	Ne zna, nema stav	Uk.
Korišćenje veza i poznanstava u institucijama da bi se nešto brže ili lakše završilo	23	77	0	100
Istovremeno vršenje javne funkcije i bavljenje privatnim biznisom	16	77	7	100
Davanje poklona službeniku za nešto što bi on/ona inače trebalo da učini u okviru posla koji obavlja	14	86	0	100
Istovremeno vršenje više javnih funkcija	12	82	6	100
Korišćenje javnih resursa od strane službenika koji njima upravljaju za ostvarivanje ličnog interesa i koristi	9	89	2	100
Korišćenje položaja od strane službenika/funkcionera za zapošljavanje rođaka ili prijatelja mimo kriterijuma i procedura	8	92	0	100
Korišćenje javnih resursa od strane službenika koji njima upravljaju za ostvarivanje interesa nekog pravnog lica.	8	91	1	100
Činjenje neke usluge službeniku za nešto što bi on/ona inače trebalo da učini u okviru posla koji obavlja	6	92	2	100
Davanje novca službeniku za nešto što bi on/ona inače trebalo da učini u okviru posla koji obavlja	4	96	0	100
Korišćenje položaja od strane službenika/funkcionera u institucijama da odlučuju o tome da li će, za koje vreme i koliko kvalitetno postupati po zahtevu građana	4	96	0	100

Predstavnici nevladinih organizacija u najvećem broju slučajeva smatraju da korupciju uzrokuju i građani i javni službenici, u podjednako meri – 64%; 27% njih smatra da su javni službenici presudni uzrok korupcije, dok samo 9% njih smatra da su to građani.

Grafikon 4. Ko, prema Vašem mišljenju, u najvećoj meri doprinosi nastanku korupcije?

Čak 83% predstavnika nevladinih organizacija smatra da korupcija nastaje zbog sistemskih propusta u propisima ili njihovom sprovođenju, dok svega 16% njih smatra da je uzrok korupcije više na strani “nemoralnih” pojedinaca.

Grafikon 5. Šta je, prema Vašem mišljenju, presudni uzrok korupcije u Srbiji?

Osam od deset ispitanika u civilnom sektoru smatra korupciju trenutno najvećim društvenim problemom (81%). Istovremeno, 68% njih se ne slaže sa tvrdnjom da je korupcija preveličan problem, što govori o visokoj konzistentnosti u percepciji korupcije kao problema u civilnom sektoru. Ovaj nalaz je značajno drugačiji od nalaza za javni sektor, čiji predstavnici relativizuju problem korupcije, što se može zaključiti na osnovu poređenja ove dve relativno suprotne tvrdnje – naime, iako u toj ciljnoj grupi 77% njih smatra da je korupcija najveći problem (što je svakako odgovor koji se daje i sa stanovšta poželjnosti), čak 41% smatra da je korupcija ipak preveličana kao problem i da stvari nisu baš tako loše kao što svi govore i smatraju.

Tabela 2. Da li se slažete ili ne sa sledećim tvrdnjama koje se odnose na korupciju?
(podaci prikazani po opadajućim vrednostima prema koloni „slaže se“)

	Sláže se	Ne slaže se	Ne zna, nema stav	Uk.
Korupcija je u Srbiji trenutno najveći društveni problem	81	18	1	100
Korupcija je u Srbiji uobičajeni način ponašanja, stvar kulture i navike	68	30	2	100
Korupcija je u Srbiji način da ljudi zadovolje svoje osnovne potrebe	34	52	14	100
Korupcija je preuveličan problem, u Srbiji postoje veći problemi od toga	26	68	6	100

Kada je reč o identifikovanju uzroka korupcije, 81% predstavnika nevladinih organizacija smatra da je nepostojanje odgovornosti i kažnjavanja službenika/rukovodilaca za propuste ili zloupotrebe nešto što je veoma čest uzrok korupcije; 78% njih to smatra za nepostojanje transparentnosti u radu javnih institucija, a po 77% za nepostojanje mehanizama ocenjivanja rada i nepostojanja kontrole nad radom službenika. Dakle, ključni uzroci korupcije za nevladin sektor se nalaze u domenu kontrole rada javnog sektora, koji se ostvaruje kroz ocenu rada i pozivanje na odgovornost i sankcionisanje službenika za učinjenje propuste u radu. Na suprotnoj skali uzroka korupcije nalaze se, prema mišljenju nevladinih organizacija, nepostojanje ličnog integriteta javnih službenika i njihova mala primanja – ove dve pojave se u najmanjoj meri smatraju uzrocima korupcije.

Ovaj nalaz se razlikuje u odnosu na stavove predstavnika javnog sektora koji su prema sebi znatno manje kritični – u slučaju nevladinih organizacija, 81% njih smatra da je nepostojanje odgovornosti i kažnjavanja službenika/rukovodilaca za propuste ili zloupotrebe veoma čest uzrok korupcije, dok to smatra 58% predstavnika javnog sektora; nedovoljnu transparentnost kao veoma čest uzrok korupcije vidi 78% ispitanika civilnog sektora, dok to smatra samo 45% predstavnika državnih institucija, na kraju, nepostojanje kontrole nad radom službenika je veoma čest uzrok korupcije za 48% javnih službenika, dok je to slučaj sa 77% predstavnika nevladinih organizacija.

Tabela 3. Koliko, prema Vašem mišljenju, sledeće pojave uzrokuju korupciju?
(podaci prikazani po opadajućim vrednostima prema koloni „To je veoma čest uzrok korupcije“)

	To je veoma čest uzrok	To ponekad može biti uzrok	To nije uzrok uopšte	Ne znam	Uk.
Nepostojanje odgovornosti i kažnjavanja službenika/rukovodilaca za propuste ili zloupotrebe	81	18	1	0	100
Nedovoljna transparentnost (otvorenost) u radu institucija	78	17	4	1	100
Nepostojanje kontrole nad radom službenika/rukovodilaca	77	21	1	1	100
Nepostojanje mehanizama za ocenjivanje rada službenika/funkcionera i/ili odluka koje donose	77	14	8	1	100
Veliki uticaj politike na odluke koje se donose u institucijama	76	19	2	3	100
Uticaj privatnog sektora na formulisanje državne politike	75	21	1	3	100
Velika ovlašćenja službenika/funkcionera, koji često odlučuju na način kako to njima odgovara	61	38	0	1	100
Veliki broj procedura za ostvarivanje prava i obaveza građana i dugo trajanje postupaka	59	30	10	1	100
Nepostojanje ličnog integriteta javnih službenika	31	49	19	1	100
Male plate javnih službenika	21	46	31	2	100

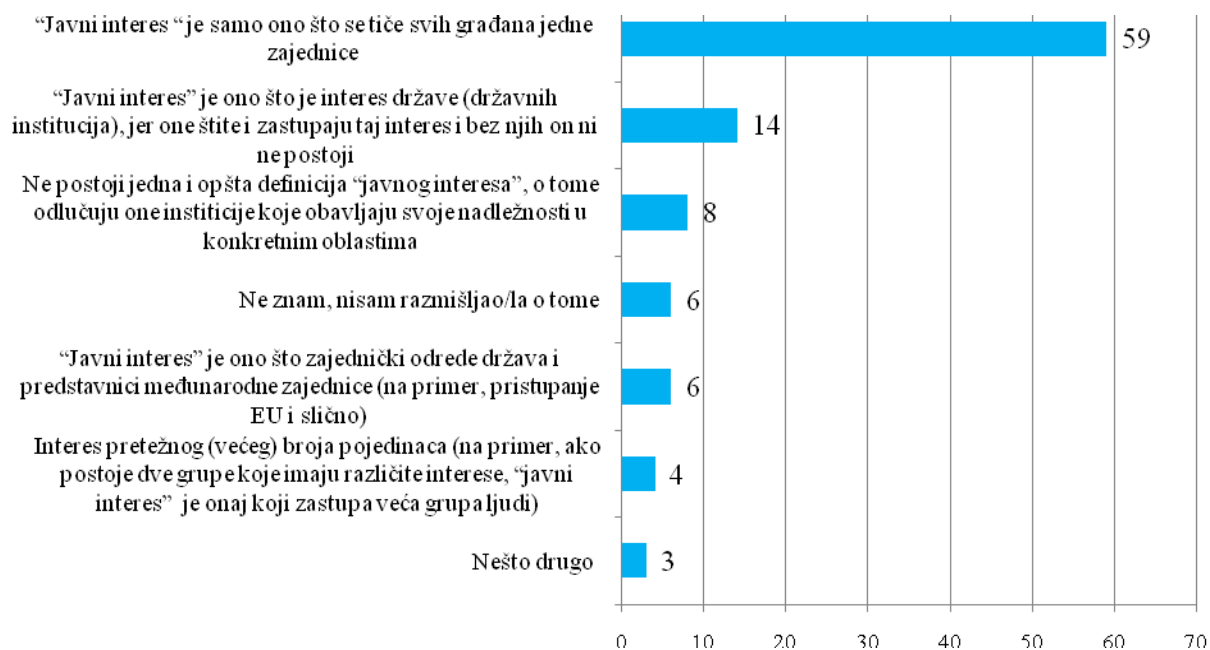
Osim pojedinačne ocene svakog od navedenih uzroka korupcije, ispitanici su imali priliku i da izdvoje samo jedan koji je, prema njihovom mišljenju, najveći uzrok. Na ovaj način se može sagledati i međusobni odnos između navedenih uzroka; trećina ispitanika iz civilnog sektora (35%) za najveći uzrok korupcije smatra veliki uticaj politike na odluke koje se donose u institucijama, odnosno preveliki uticaj politike nad profesijom. U ovom slučaju, postoji poklapanje sa stavovima predstavnika javnog sektora, jer je i za jedne i za druge veliki uticaj politike na profesionalne odluke u institucijama najveći uzročnik korupcije. Na drugom mestu se nalazi nepostojanje odgovornosti i sankcionisanja, a na trećem manjak transparentnosti u radu institucija.

Grafikon 6. Koju od prethodnih pojava, prema Vašem mišljenju, treba najpre otkloniti kako bi se smanjila ili sprečila korupcija?

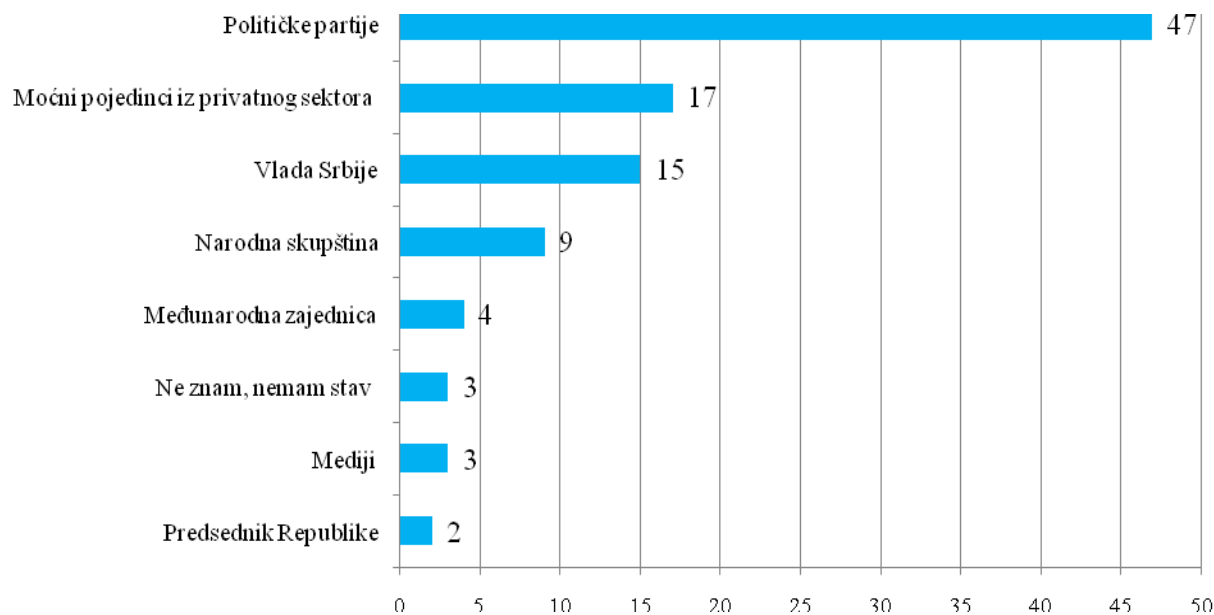
Šest od deset sagovornika iz nevladinog sektora smatra da je javni interes ono što se tiče interesa svih građana. Međutim, zabrinjava podatak da čak 14% predstavnika ovog sektora izjednačava javni interes sa državnim interesom, a još 8% njih da o javnom interesu odlučuje svaki pojedinačni državni organ u konkretnom slučaju. Ovaj podatak ukazuje na to da je neophodno raditi i na podizanju svesti civilnog sektora u oblasti razumevanja javnog interesa, jer ovaj sektor ne može ispuniti jednu od svojih uloga (što je zastupanje javnog interesa različitih društvenih grupa), ukoliko nemaju svest o tome da se javni interes ne može i ne sme izjednačavati sa interesom države. Ovaj nalaz je, inače, vrlo sličan podacima dobijenim od predstavnika javnog sektora, kod kojih 11% smatra da je javni interes državni interes, a 10% da o javnom interesu odlučuje pojedinačni državni organ u konkretnom slučaju.

Grafikon 7. Šta je pretežno, prema Vašem mišljenju, “javni interes”?

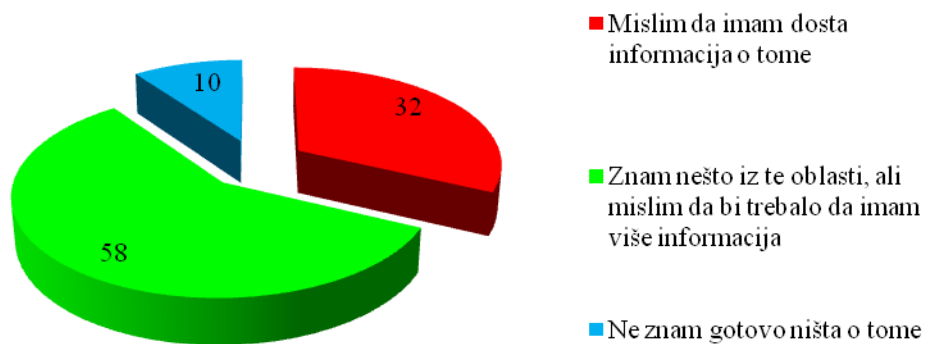
Skoro polovina predstavnika civilnog sektora smatra da su političke partije najmoćniji akter u određivanju javnog interesa (47%); na drugom mestu se nalaze „tajkuni“, odnosno moćni pojedinci iz privatnog sektora, a na trećem Vlada (15%).

Grafikon 8. Ko, prema Vašem mišljenju, u najvećoj meri određuje šta je javni interes u Srbiji?

Sa stanovišta potencijalnog angažmana civilnog sektora u realizaciji projekata u oblasti borbe protiv korupcije važna informacija je i njihovo poznavanje ove teme, odnosno stepen informisanja o načinima za nastanak i metodama sprečavanje i borbe protiv korupcije. Najveći broj predstavnika nevladinih organizacija tvrdi da zna nešto o korupciji, ali da te informacije nisu dovoljne, odnosno da bi trebalo da imaju više informacija (58%); trećina njih smatra da ima sasvim dovoljno informacija o korupciji (32%), dok samo 10% tvrdi da ne zna ništa o tome.

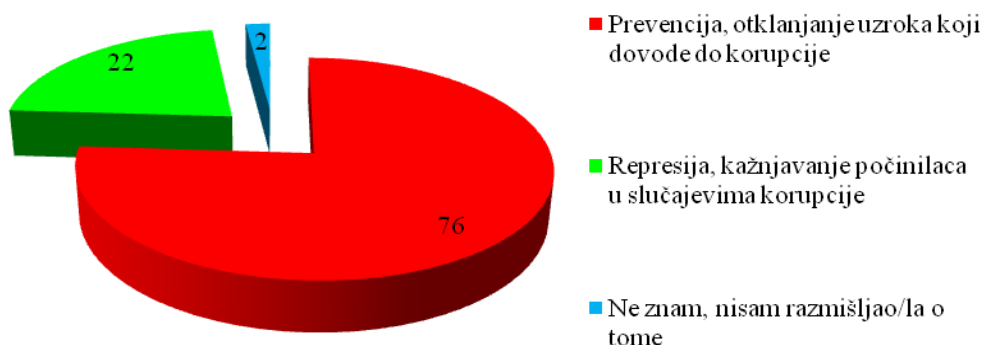
Grafikon 9. Da li imate dovoljno informacija o načinima i situacijama koje dovode do korupcije i načinima na koje se ona sprečava?

Metode borbe protiv korupcije

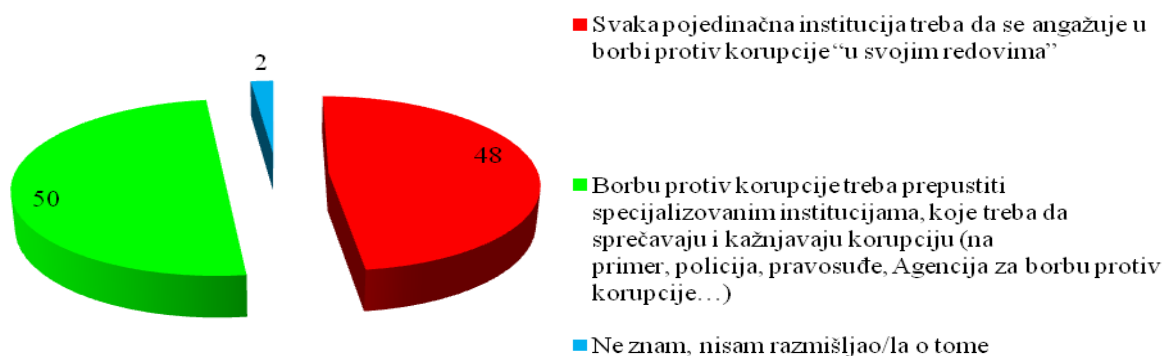
Kao i u slučaju drugih ciljnih grupa, i predstavnici nevladinog sektora smatraju da je prevencija korupcije bolji i delotvorniji metod od represije u užem smislu reči – odnos između ova dva odgovora, onda kada se oni postave u situaciji ili/ili je 76% prema 22%.

Grafikon 10. Prema Vašem mišljenju, šta je bolji metod za borbu protiv korupcije?

Vrlo je zanimljiv odgovor na pitanje na koji način je bolje organizovati borbu protiv korupcije u institucionalnom smislu reči. Javno mnjenje predstavnika nevladinih organizacija je potpuno podeljeno u pogledu odgovora na ovo pitanje na gotovo dve jednake polovine, odnosno na one koji smatraju da svaka institucija treba da bude u podjednako meri angažovana u oblasti i na one koji, ipak, smatraju da je bolji metod angažman specijalizovanih institucija, kao što je pravosuđe, policija, Agencija.

Grafikon 11. Prema Vašem mišljenju, šta je bolji način za borbu protiv korupcije kada je reč o angažovanju institucija? (izaberite samo jedan odgovor)

Nevladine organizacije dele neka opšteprihvatarena mišljenja o korupciji sa drugim ciljnim grupama, što govori o konsenzusu javnog mnjenja o pojedinim problemima u oblasti borbe protiv korupcije. Jedina tvrdnja oko koje postoji određena dilema jeste tvrdnja da se korupcija može

suzbiti samo represijom, odnosno kažnjavanjem počinitelaca – u slučaju ove tvrdnje, iako se 60% ispitanika slaže sa tim, 40% smatra da kažnjavanje počinitelaca ne može biti najbolji metod za borbu protiv korupcije.

Tabela 4. Da li se slažete ili ne sa sledećim tvrdnjama koje se odnose na korupciju uopšte?
(podaci prikazani po opadajućim vrednostima prema koloni „Slaže se“)

	Slaže se	Ne slaže se	Ne zna, nema stav	Uk.
Specijalizovane institucije (policija, pravosuđe, Agencija) treba da imaju “glavnu reč” u borbi protiv korupcije	98	0	2	100
Korupcija se može iskoreniti samo otklanjanjem njenih uzroka (npr. boljom kontrolom službenika)	96	4	0	100
U borbi protiv korupcije nema dovoljno saradnje i koordinacije između institucija	93	7	0	100
Svaka institucija podjednako treba da bude odgovorna za sprečavanje i borbu protiv korupcije	91	7	2	100
U Srbiji ne postoji volja za pravim i efikasnim iskorenjivanjem korupcije	88	12	0	100
Korupcija se može iskoreniti samo kažnjavanjem počinitelaca (“kazna kao najbolja prevencija”)	60	40	0	100

Nevladine organizacije najmanje poverenja od svih institucija koje se bave korupcijom imaju u sudove – čak 36% smatra da ove institucije uopšte ne doprinose borbi protiv korupcije, a još 53% da one to čine samo delimično. Na drugom mestu u pogledu nepoverenja nalaze se pojedinačne institucije, generalno, pa potom tužilaštva. Očekivano, predstavnici civilnog sektora imaju vrlo visoko poverenje u svoj sektor, kao i u medije. Podatke o stavu prema Agenciji treba uzeti sa rezervom, s obzirom na činjenicu da je Agencija nosilac istraživanja i da je zbog toga dobila nešto veće ocene nego bi ih dobila da je istraživanje sprovedila neka druga institucija.

Tabela 5. Koliko sledeće institucije, po Vašem mišljenju, doprinose borbi protiv korupcije?
(podaci prikazani po opadajućim vrednostima prema koloni „Uopšte ne doprinose“)

	Uopšte ne doprinose	Samo delimično doprinose	Značajno doprinose	Ne znam, nemam stav o tome	Uk.
Sudovi	36	53	7	4	100
Svaka pojedinačna institucija	30	49	9	12	100
Javna tužilaštva	28	54	13	5	100
Policija	18	57	21	4	100
Nevladine organizacije	13	41	40	6	100
Mediji	10	49	40	1	100
Agencija za borbu protiv korupcije	7	38	50	5	100

Analiza stava nevladinih organizacija prema oblastima koje imaju uticaj na borbu protiv korupcije je važna, jer govori i o potencijalnom angažmanu organizacija na tim oblastima kroz projekte koji bi se sprovodili. Kroz odgovore na ovo pitanje može se videti zainteresovanost relevantnog dela civilnog sektora da kroz monitoring sprovođenja politika u datim oblastima, kroz edukacije ili zastupanje interesa građana pruži svoj doprinos borbi protiv korupcije

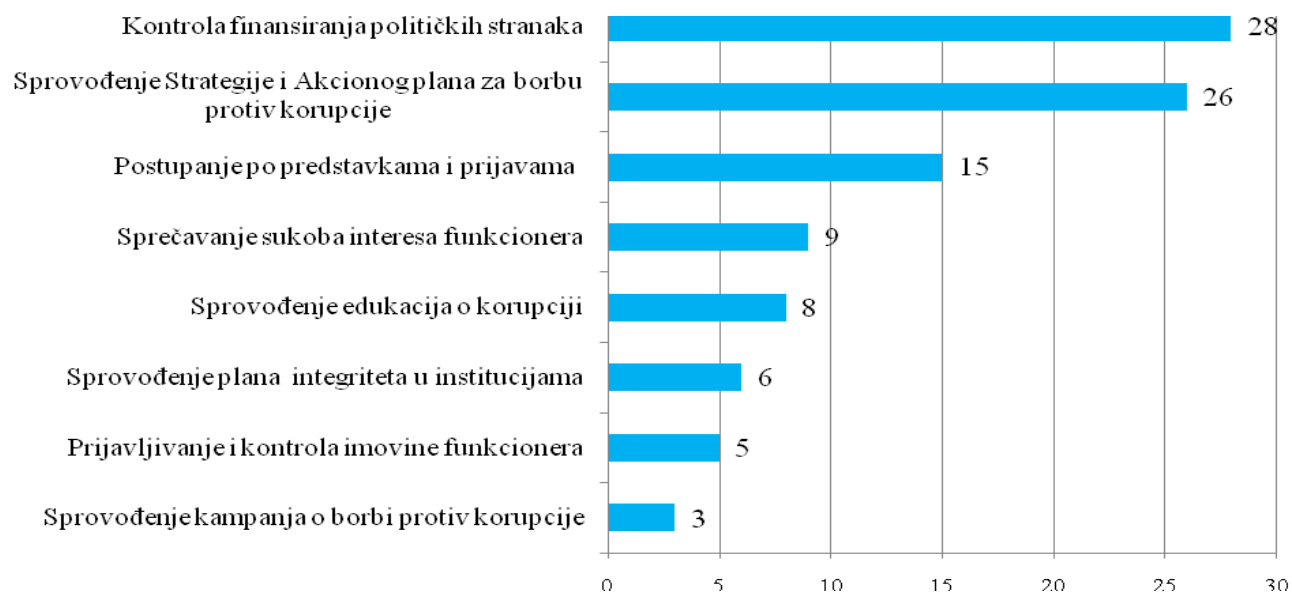
Za predstavnike nevladinog sektora, kontrola finansiranja političkih stranaka je najvažnija oblast kojom se treba baviti ukoliko se zaista želi prava borba protiv korupcije – za čak 65% ispitanika iz ovog sektora ova oblast je od presudne važnosti i uticaja, a 28% njih ovu oblast bira kao najvažniju od svih osam koje su ponuđene (grafikon 12). Ovaj nalaz je potpuno u saglasnosti sa percepcijom moći koju političke stranke imaju u definisanju javnog interesa i potrebom da se njihov rad u većoj meri kontoliše i stavi pod lupu javnosti. U tom smislu, nevladine organizacije mogu biti akter kontrole i monitoringa rada stranaka i partner Agencije u tom procesu.

Druge dve oblasti, koje su za predstavnike nevladinih organizacija važne za borbu protiv korupcije, su postupanje po predstavkama i prijavama, odnosno rešavanje pojedinačnih slučajeva korupcije, kao i sprovođenje Strategije za borbu protiv korupcije. Naravno, nisu druge oblasti nevažne sa stanovišta borbe protiv korupcije, jer je vrlo mali broj odgovora da te oblasti nemaju uticaja ili je taj uticaj mali. Važnost određene oblasti treba zbog toga posmatrati u relativnim odnosima, kao međusobno rangiranje važnosti svake od njih.

Tabela 6. Prema Vašem mišljenju, u kojoj meri ove oblasti imaju uticaja na borbu protiv korupcije? (podaci prikazani po opadajućim vrednostima prema koloni „Ima presudan uticaj“)

	Ima presudan uticaj	Ima značajan uticaj	Ima mali uticaj	Nema uticaj uopšte	Ne znam	Uk.
Kontrola finansiranja političkih stranaka	65	26	6	3	0	100
Postupanje po predstavkama i prijavama	48	39	11	1	1	100
Sprovođenje Strategije i Akcionog plana za borbu protiv korupcije	38	36	8	2	16	100
Sprečavanje sukoba interesa funkcionera	38	52	10	0	0	100
Prijavljivanje i kontrola imovine funkcionera	32	53	11	4	0	100
Sprovođenje edukacija o korupciji	29	48	19	3	1	100
Sprovođenje kampanja o borbi protiv korupcije	29	46	21	4	0	100
Sprovođenje plana integriteta u institucijama	25	39	9	3	24	100

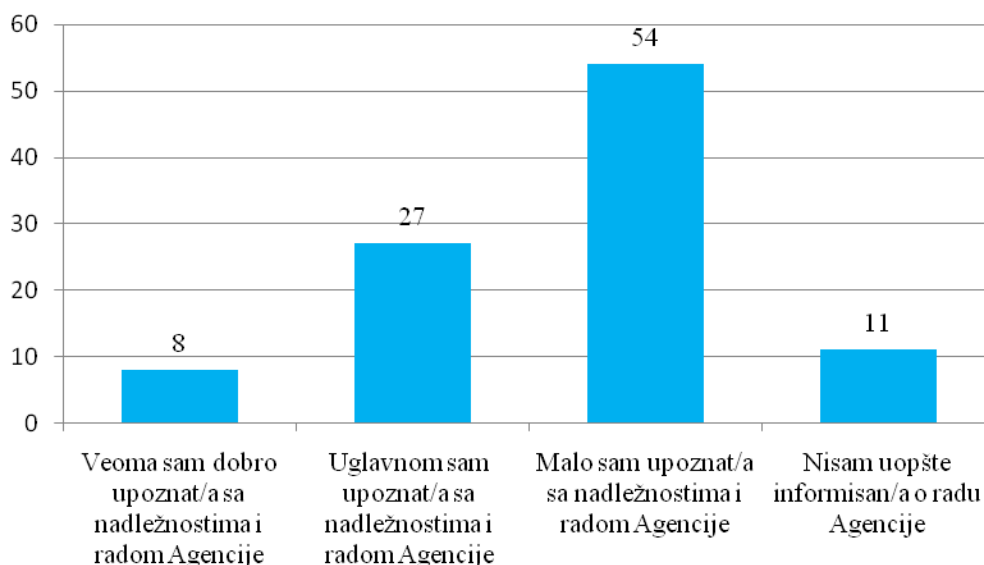
Grafikon 12. Koje od prethodno navedenih oblasti smatrate najvažnijim za borbu protiv korupcije?

Percepcija Agencije za borbu protiv korupcije

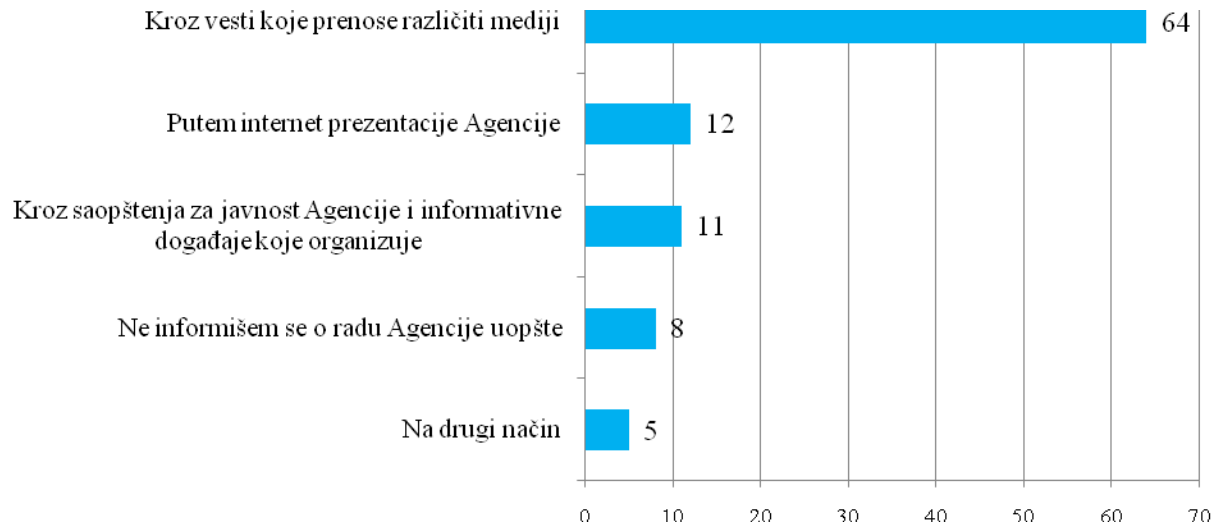
Istraživanje pokazuje da je nevladin sektor relativno slabo upoznat sa radom Agencije za borbu protiv korupcije – više od polovine ispitanika (54%) smatra da je malo poznato sa radom Agencije, a još 11% da nije poznato uopšte. Takva situacija proističe i iz činjenice da se rad i nadležnost Agencije ne odnose direktno na nevladin sektor, osim u delu u kom je Agencija u poslednjih godinu dana raspisala dva konkursa za dodelu sredstva nevladinim organizacijama za sprovođenje projekata u oblasti borbe protiv korupcije. Osim u toj oblasti, određeni vid saradnje postoji i u domenu izrade nove Nacionalne strategije za borbu protiv korupcije, kroz zajedničko učešće Agencije i civilnog sektora u radu radne grupe za izradu ovog dokumenta. U svakom slučaju, ovim mogućnosti saradnje između Agencije i nevladinih organizacija nisu iscrpljene, a svakako da je dobro informisanje o mogućnostima saradnje jedan od važnih preduslova za dalje unapređenje odnosa.

Grafikon 13. Kako procenjujete Vašu informisanost o radu Agencije za borbu protiv korupcije?

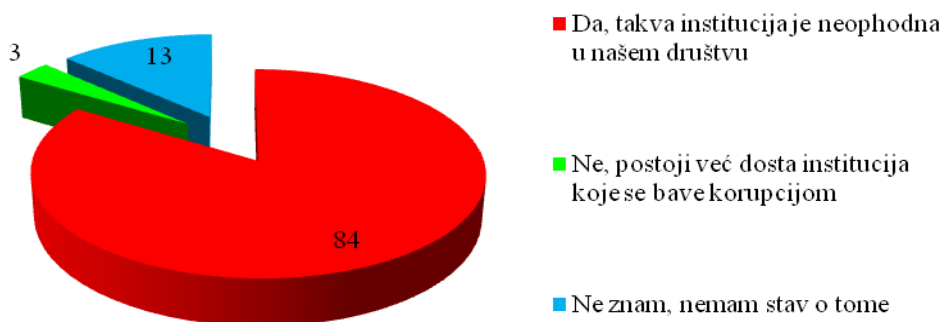
Mediji predstavljaju primarni izvor informacija o radu Agencije i za predstavnike nevladinog sektora. Putem medija se najčešće informiše 64% ispitanika iz ove ciljane grupe, dok 12% posećuje sajt Agencije; 11% je imalo prilike da prisustvuje ili učestvuje u nekom događaju koji organizuje Agencija.

Grafikon 14. Na koji način, prvenstveno, dolazite do informacija o radu Agencije?

Najveći broj ispitanika iz ciljne grupe predstavnika nevladinih organizacija nema nikakvu dilemu oko toga da je postojanje Agencije neophodno – to smatra 84% ispitanika iz uzorka.

Grafikon 15. Da li smatrate da je bilo potrebno osnivati Agenciju za borbu protiv korupcije?

Nevladine organizacije imaju pozitivno mišljenje o Agenciji za borbu protiv korupcije, što se može videti iz stepena slaganja sa tvrdnjama u kojima je Agencija afirmativno opisana; 73% ispitanika iz ovog sektora smatra da Agencija štiti i zastupa javni interes, 66% da je otvorena za javnost i da je u stanju da utvrdi prave probleme, 61% da je rad Agencije doveo do pozitivnih efekata u oblasti borbe protiv korupcije. U slučaju procene stručnosti zaposlenih u Agenciji, veliki broj ispitanika iz civilnog sektora nema dovoljno informacija o tome (47%), što je i očekivano, jer je za davanje mišljenja o tome neophodna komunikacija sa ljudima koji rade u Agenciji. Ono što se percipira kao potencijalni problem u radu Agencije, odnosno oblasti u

kojima je slaganje manje od 50% ispitanika (a neslaganje ili nepoznavanje te oblasti relativno visoko) jeste pitanje nezavisnosti rada Agencije i njene sposobnosti da delotvorno sprovodi svoje nadležnosti i dosledno primenuje odluke koje donosi; 42% predstavnika nevladinih organizacija smatra da je Agencija nezavisna u svom radu, a 40% da je u stanju da sprovodi svoje odluke.

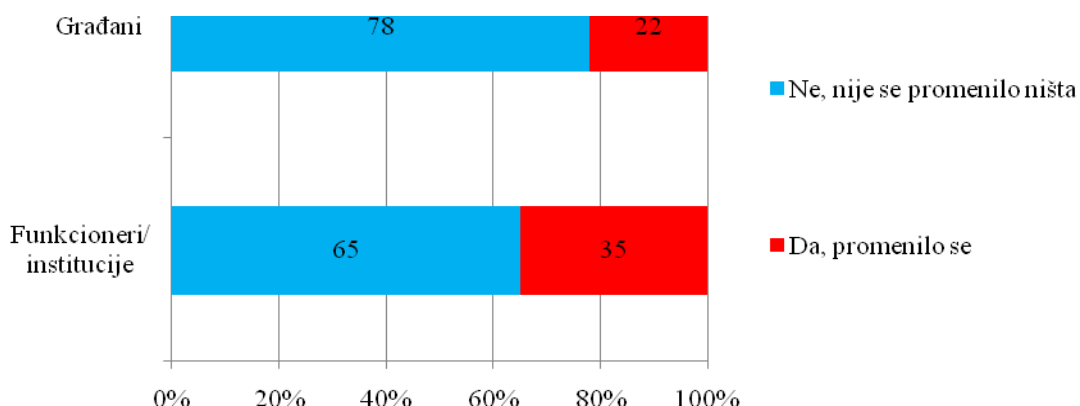
Tabela 7. Da li se slažete ili ne sa sledećim tvrdnjama?

(podaci prikazani po opadajućim vrednostima prema koloni „Slaže se“)

	Slaže se	Ne slaže se	Ne zna, nema stav	Uk.
Agencija u svom radu zastupa i štiti javni interes	73	6	21	100
Agencija je u svom radu otvorena za javnost, pruža jasne informacije i poruke	66	11	23	100
Agencija ume da identifikuje realne probleme i zastupa stavove šireg kruga različitih društvenih grupa	66	13	21	100
Osnivanje i rad Agencije je doveo do pozitivnih efekata u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije	61	21	18	100
U Agenciji rade stručni ljudi koji znaju da rade svoj posao	48	5	47	100
Agencija je nezavisna u svom radu i uspešno odoleva političkim uticajima	42	27	31	100
Agencija je u stanju da delotvorno sprovodi svoje nadležnosti i dosledno primenuje odluke koje donosi	40	34	26	100

Podatak o percepciji efekata rada Agencije na promeni svesti i ponašanja u društvu je relativno obeshrabrujući. Najveći broj ispitanika iz ciljne grupe nevladinih organizacija smatra da nije došlo ni do kakvih promena u ponašanju građana (78%) niti funkcionera (65%) u periodu od kako je osnovana Agencija za borbu protiv korupcije.

Grafikon 16. Da li se i šta promenilo u ponašanju funkcionera, institucija i građana od kada je osnovana Agencija za borbu protiv korupcije?

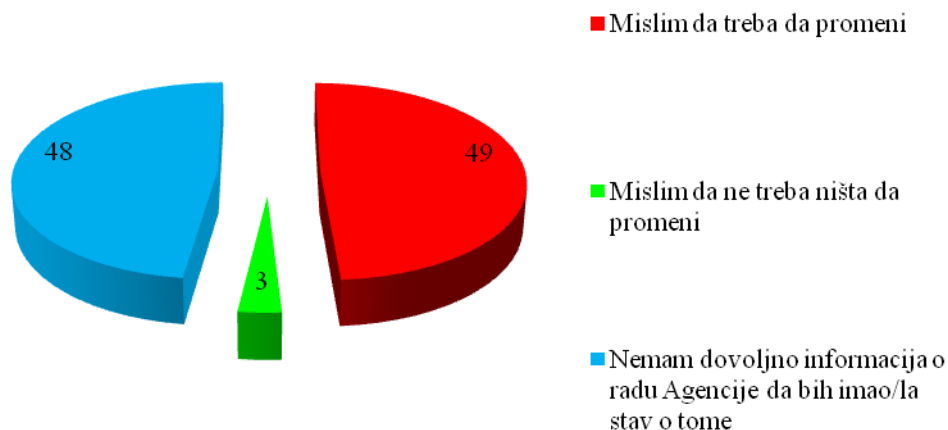
Ključni odgovor o pravcu i sadržaju promene u ponašanju funkcionera jeste da su oni postali „oprezniji“ od kako je Agencija počela da sprovodi svoje nadležnosti. „Oprez“ u ovom slučaju može imati i pozitivnu i negativnu konotaciju, odnosno može se smatrati da su funkcioneri manje

skloni koruptivnom ponašanju, što je pozitivno, ali može značiti i da zbog postojećih mehanizama koje Agencija sprovodi prema njima, oni sa većim oprezom i uz iznalaženje novih pravaca za zaobilaženje pravila nastavljaju da se ponašaju kao i do tada. Osim „opreza“, oni koji su dali odgovor na pitanje šta se promenilo u ponašanju funkcionera, uglavnom navode da je došlo do određene promene svesti u različitim oblastima – na primer, da se „ne sme biti na više funkcija“, da se „mora prijavljivati imovina“, kao i da je rad institucija postao otvoreniji za sud javnosti.

Kada je reč o promenama ponašanja kod građana, kao što se iz tabele broj 16 može videti, svega 22% ispitanika je izjavilo da je došlo do određene promene, što je i broj onih koji su dali odgovor na naredno pitanje, a to je u čemu se ogleda ta promena. Ključna promena koja se uočava je da je kod građana došlo do povećanja poverenja u sistem, odnosno se osnivanjem i radom Agencije šalje jasna poruka da je borba protiv korupcije zaista počela i da će država i društvo zaista preduzeti nešto s tim u vezi. Druga promena koju uočavaju predstavnici nevladinih organizacija jeste da su građani, činjenicom da postoji jedno telo kao što je Agencija, ohrabreni da u većoj meri prijavljuju slučajeve korupcije na koje nailaze.

Polovina ispitanika smatra da bi Agencija trebalo da sprovede određene promene u svom radu (49%); samo 3% smatra da bi sve trebalo da ostane kao i sada, a 48% njih tvrdi da nema dovoljno informacija o radu Agencije da bi mogli da daju svoj sud o tome.

Grafikon 17. Da li smatrate da Agencija treba da menja nešto u svom radu i u kom pravcu?

Preporuke u pravcu promena u radu mogu se grupisati u sledeće kategorije:

1. Osigurati političku i svaku drugu nezavisnost u radu (“Odoleti pritiscima, postupati prema svima na isti način...”);
2. Bolje sprovoditi postojeće nadležnosti/osigurati sprovođenje odluka (“Kad jednom donese odluku, da bude dosledna u toj odluci.”);
3. Povećati transparentnost u radu Agencije i povećati njeno prisustvo u javnosti;

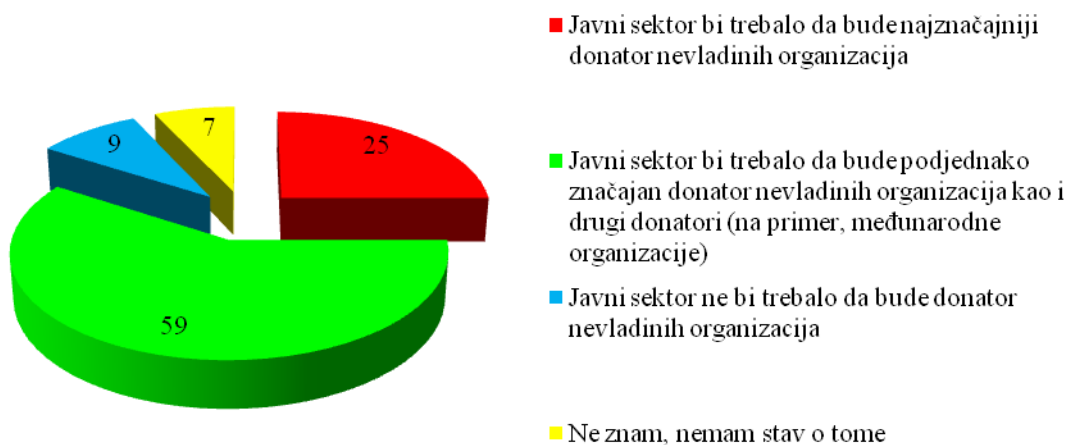
4. Poboljšati saradnju sa drugim državnim institucijama;
5. Poboljšati saradnju i komunikaciju sa građanima i nevladinim sektorom (na primer, otvaranjem regionalnih kancelarija, povećanjem mogućnosti da građani i NVO podnose žalbe i predstavke na korupciju...).

Uloga nevladinih organizacija u procesu sprečavanja i borbe protiv korupcije

Poseban deo istraživanja predstavlja utvrđivanje percepcije mesta i uloge nevladinih organizacija u procesu sprečavanja i borbe protiv korupcije. Ovaj deo je važan, jer govori o potencijalnoj saradnji i podršci koju u svom radu Agencija može imati od nevladinog sektora; osim toga, podaci o tome govore i o ne/spremnosti nevladinih organizacija da se bavi temom korupcije, generalno. Ovaj deo istraživanja je iskorišćen i za analizu stava o potencijalnom koruptivnom ponašanju i postupcima koji nastaju iz međusobnog odnosa javnog i civilnog sektora, posebno u procesu dodele sredstava nevladinim organizacijama.

Za nevladine organizacije nema dileme oko toga da javni sektor treba da bude donator nevladinim organizacijama i to u meri u kojoj su i neki drugi akteri (pre svega, međunarodne (nevladine) organizacije). To smatra 59% ispitanika u ovom istraživanju. Osim toga, čak jedna četvrtina ispitanika (25%) smatra i da domaći javni sektor treba da bude najznačajniji donator nevladinim organizacijama. Ovakvi odgovori nevladinih organizacija su motivisani, pre svega, činjenicom da su sredstva za rad, odnosno donacije, ograničenog karaktera, pa se nevladin sektor ne odriče nijedne mogućnosti finansiranja – svega 9% nevladinih organizacija smatra da javni sektor ne treba da bude finansijer nevladinih organizacija.

Grafikon 18. Da li, prema Vašem mišljenju, domaći javni sektor (lokalna samouprava, državne institucije, javna preduzeća) treba da bude donator projekata nevladinih organizacija u Srbiji i u kojoj meri?

Najučestalije obrazloženje zbog kog javni sektor treba da bude partner, odnosno donator projekata nevladinih organizacija jeste da su oba sektora “na istom zadatku”, odnosno da oba na svoj način i svojim metodama štite i zastupaju javni interes i da, s tim u vezi, treba da udruže sredstva (nevladine organizacije ekspertizu i znanje, javni sektor sredstva, odnosno novac) kako bi zastupanje i zaštita javnog interesa bila delotvornija.

Proces dodele sredstva nevladinim organizacijama je jedan od veoma rizičnih procesa sa stanovišta nastanka zloupotreba, nepravilnosti i korupcije. Kao što je opisano na početku izveštaja, u slučajevima nepostojanja jasne, transparentne i objektivno zasnovane dodele novca iz javnih izvora nevladinim organizacijama, prostor za trošenje javnih sredstava na neregularan način je veliki. Zbog toga su predstavnici nevladinih organizacija upitani i da ocene regulisanje različitih elemenata ovog procesa, ocenama od 1 do 5, pri čemu 1 označava krajnje lošu regulaciju procesa, a ocena 5 veoma dobru regulaciju.

Čak 60% predstavnika nevladinih organizacija smatra da objektivnost procesa dodele sredstava nije dobra – to je najlošije ocenjeni element ovog procesa. Skoro polovina ispitanika (47%) nije zadovoljna transparentnošću procesa, a 42% opravdanošću dodele sredstava. Od svih testiranih elemenata, najbolje je ocenjena jasnoća – razumljivost, a potom i legalnost procesa.

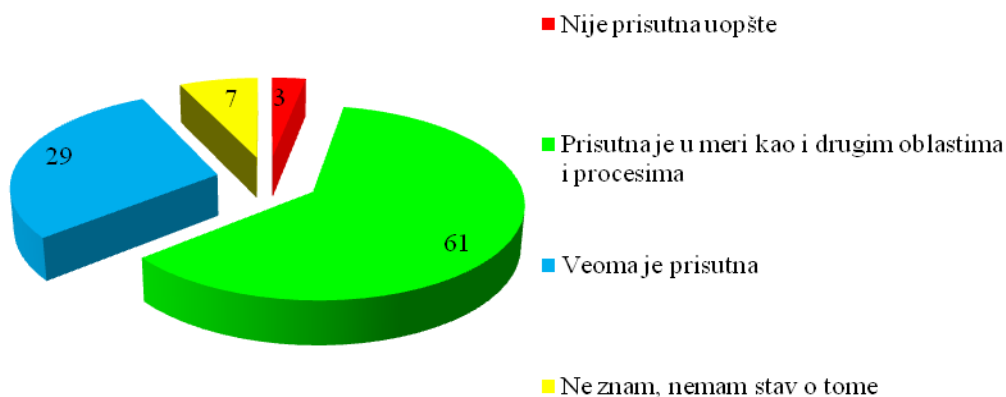
Tabela 8. Molimo Vas da ocenite sledeće elemente procesa dodele sredstava nevladinim organizacijama od strane državnih institucija

(podaci prikazani po opadajućim vrednostima prema koloni "Loše")

	Loše	Ni loše ni dobro	Dobro	Ne zna	Uk.	Prosečna ocena (1-5)
Objektivnost (nepriistrasnost) u dodeli sredstva	60	21	14	5	100	2,13
Transparentnost procesa	47	24	28	1	100	2,74
Opravdanost (svrsishodnost) dodele sredstava	42	34	21	3	100	2,57
Dostupnost procesa svima koji su zainteresovani	37	21	39	3	100	2,90
Jasnoća (razumljivost) procesa	30	24	44	2	100	3,08
Legalnost (zakonitost) dodele sredstava	28	33	31	8	100	2,74

Samo 3% ispitanika smatra da u procesu dotacija sredstava nevladinom sektoru nema korupcije; 61%, što je najveći broj odgovora, smatra da u ovom procesu korupcije ima koliko i u svim drugim oblastima.

Grafikon 19. U kojoj meri je, prema Vašem mišljenju i iskustvu, korupcija prisutna u procesu dodele sredstava nevladinim organizacijama od strane državnih institucija?

Najveći broj ispitanika smatra da se nevladin sektor ne bavi dovoljno temom korupcije, odnosno da se ne bavi u onoj meri u kojoj ta oblast zaslužuje društvenu pažnju. To je važan podatak, jer

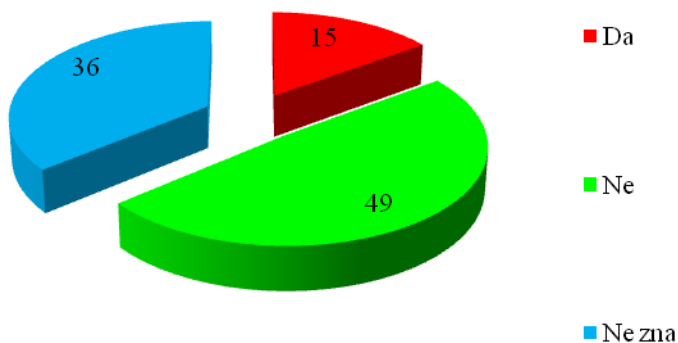
govori o tome da je prostor za angažovanje nevladinih organizacija, prema mišljenju njihovih samih predstavnika, veoma veliki.

Grafikon 20. Da li se, prema Vašem mišljenju, nevladin sektor u dovoljnoj meri bavi temom sprečavanja i borbe protiv korupcije? (izaberite samo jedan odgovor)

Jedan od mogućih uzroka za nedovoljan angažman nevladinih organizacija može da bude i nedovoljna saradnja civilnog sa javnim sektorom, što je stav 49% predstavnika nevladinih organizacija.

Grafikon 21. Da li organi javne vlasti (državne institucije) i nevladine organizacije trenutno saraduju na polju sprečavanja i borbe protiv korupcije?

Prema mišljenju predstavnika ove ciljne grupe, najveći nedostatak, odnosno prepreka saradnji jeste nedostatak integriteta, kako na strani predstavnika javnog, tako i civilnog sektora.

Grafikon 22. Šta je glavni razlog za to što nema saradnje između organa javne vlasti i nevladinih organizacija?

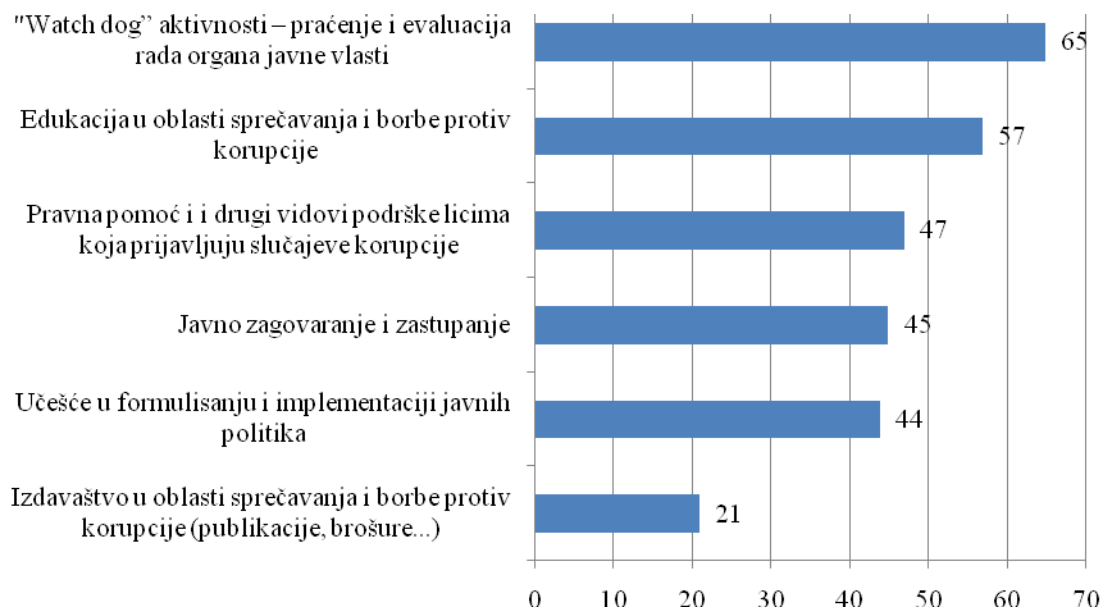

Spremnost nevladinih organizacija da se bave temom korupcije detaljnije je istraživana kroz identifikovanje konkretnih tipova aktivnosti koje bi organizacije mogle sprovoditi, a imajući u vidu njihove kapacitete ili neke druge karakteristike (ciljeve koje imaju, tip aktivnosti kojima se bave itd). Najveći broj ispitanika iz civilnog sektora (65%) smatra da je njegova ključna uloga u sprovođenju “watch dog” aktivnosti, odnosno u praćenju i oceni rada organa javne vlasti. Na taj način bi tema korupcije bila posredno tretirana, kroz njeno situiranje u kontekst dobrog ili lošeg upravljanja unutar organa javne vlasti i javnim resursima kojima taj organ, odnosno njegovi rukovodioci i službenici, raspolažu.

Na drugom mestu, sa 57% odgovora, kao potencijalna tema antikoruptivnih projekata nevladinih organizacija nalaze se edukacije u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije. Više od polovine nevladinog sektora sebe vidi kao nekog ko je sposoban i spreman da se bavi edukacijama drugih u ovoj oblasti.

Za ostale tipove antikoruptivnih projekata zainteresovano je manje od polovine uzorkovanih organizacija – na primer, njih 47% smatra da bi NVO trebalo da se bave pružanjem pomoći građanima u otkrivanju i procesuiranju slučajeva korupcije; 45% vidi ulogu civilnog sektora u javnom zagovaranju i zastupanju rešenja u ovoj oblasti, a skoro isto toliko (44%) u formulisanju i implementaciji javnih politika u oblasti borbe protiv korupcije. Najmanje interesovanje postoji za aktivnosti izdavaštva u ovoj oblasti (21%).

Grafikon 23. Koje aktivnosti nevladinih organizacija su, prema Vašem mišljenju, adekvatne za sprovođenje projekata u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije?*

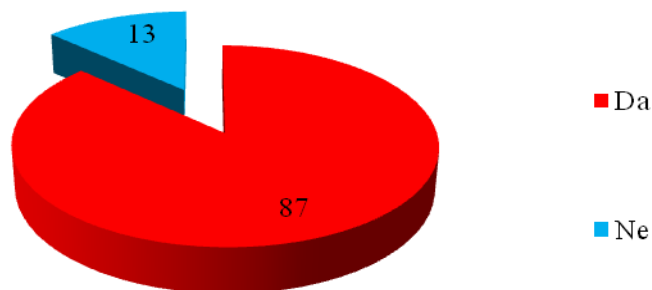
**ispitanici su u ovom pitanju imali mogućnost izbora više odgovora i zbog toga je zbir procenata u grafikonu veći od 100%.*

Uspešna realizacija projekata u oblasti borbe protiv korupcije podrazumeva postojanje kapaciteta nevladinih organizacija za tu vrstu projekata (pre svega, znanja, a potom i u smislu ljudskih, organizacionih i tehničkih kapaciteta). U tom pravcu, istraživanjem su identifikovane potrebe nevladinog sektora u oblasti znanja koja su im neophodna, a koja se mogu razvrstati na sledeće grupe odgovora:

- 1) Obuke o identifikovanju i prepoznavanju korupcije kao društvene pojave, ne samo u klasičnom i užem smislu reči (kao davanje i primanje mita) - prema mišljenju jednog broja predstavnika civilnog sektora, postoji manjak informacija o pojavnim oblicima korupcije i uzrocima koji dovode do ove pojave;
- 2) Obuke o metodama sprečavanja i borbe protiv korupcije;
- 3) Obuke o monitoringu rada organa javne vlasti, posebno u oblasti upravljanja budžetom i javnim nabavkama;
- 4) Edukacija o međunarodnim iskustvima i standardima u projektima sprovođenja antikoruptivnih politika;
- 5) Edukacije u oblasti ličnog i profesionalnog integriteta angažovanih u civilnom sektoru.

U nevladinom sektoru ne postoji nikakva dilema oko toga da taj sektor treba da saraduje sa Agencijom za borbu protiv korupcije – to smatra 87% ispitanika iz ove ciljne grupe.

Grafikon 24. Prema Vašem mišljenju, da li bi Agencija za borbu protiv korupcije i nevladine organizacije trebalo da saraduju u sprečavanju i borbi protiv korupcije?

Nakon pitanja o potrebi za saradnjom, ispitanicima je postavljeno i pitanje u čemu se vidi sadržaj i karakter te saradnje. Odgovori ispitanika se mogu klasifikovati u sledeće grupe:

1. Međusobna razmena informacija, koja bi se odvijala redovno, sa unapred utvrđenim temama i formom; osnov ovakve vrste saradnje je potreba da Agencija i nevladine organizacije razmenjuju informacije o fenomenu i slučajevima korupcije na koje nailaze svaka u svom radu i koje mogu biti drugačije i različite; ovakva vrsta saradnje se može postići kroz, na primer, organizovanje periodičnih sastanaka (okruglih stolova, konferencija, panel diskusija) sa određenim temama iz nadležnosti Agencije, čiji bi osnov bio razmena iskustava i informacija o toj temi.
2. Nevladine organizacije smatraju da bi Agencija mogla da pružapomoć u realizaciji projekata (uglavnom u vidu dotacija za implementaciju antikorupcijskih projekata), ili da učestvuje u zajedničkim projektima; teme pojedinačnih ili zajedničkih projekata, prema sugestijama ispitanika, mogle bi da budu:
 - a) zajednički monitoring rada organa javne vlasti,
 - b) javno zastupanje i zagovaranje,
 - c) formulisanje javnih politika u određenim oblastima borbe protiv korupcije,
 - d) zajedničke kampanje i edukacije,
 - e) animiranje građana da, preko nevladinih organizacija, prijavljuju slučajeve korupcije itd.
3. Nevladine organizacije očekuju i pomoć Agencije u oblasti jačanja sopstvenih kapaciteta za sprovođenje projekata u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije (na primer, kroz edukacije u oblasti antikoruptivnih politika i mehanizama, koje bi bile osnov da se nevladine organizacije kasnije bave projektima u ovoj oblasti).
4. Istraživanjem je identifikovana i ideja da se nevladinim organizacijama pomogne u jačanju integriteta, u čemu bi Agencija mogla imati određenu ulogu ili uticaj – na primer, kroz usvajanje kodeksa ponašanja, planova integriteta, internih akata koji se odnose na sukob interesa, prijavljivanje poklona i slično; prema mišljenju jednog broja predstavnika nevladinih organizacija, određeni mehanizmi za sprečavanje i borbu protiv korupcije, koji trenutno važe za javni sektor i javne funkcionere, mogli bi biti primenjeni i na druge sektore (privatni i civilni).

Osnovni nalazi i zaključci istraživanja

Dosadašnje iskustvo nevladinih organizacija u sprovođenju projekata u oblasti borbe protiv korupcije i saradnje sa javnim sektorom

a) Zabrinjava podatak da čak jedna četvrtina nevladinih organizacija (25%) sredstva od javnog sektora dobija ne na javnim konkursima, već slanjem *ad hoc* zahteva organu javne vlasti, koji potom diskreciono odlučuje da li će sredstva dodeliti ili ne. Time se ne samo sredstva troše na krajnje arbitraran način, već se i nevladine organizacije stavljaju u potpuno neravnopravan položaj, jer će sredstva dobiti samo one koje znaju da ih na ovaj način mogu tražiti, ili one kojima poznanstvo sa rukovodiocima institucije obezbeđuje dobijanje novca za rad. Na taj način nevladine organizacije postaju deo potencijalnog koruptivnog lanca, umesto da budu brana i kontrolni mehanizam koji sprečava ovu vrstu pojave. Ovo je posebno čest slučaj kod lokalnih samouprava, koje moraju precizno definisati kriterijume dodele sredstava nevladinim organizacijama i sa tim kriterijumima upoznati nevladin sektor.

Razumevanje korupcije i javnog interesa

a) Korišćenje veza poznanstava građana sa službenicima u institucijama je nešto što se od svih ponuđenih oblika ponašanja najmanje smatra korupcijom – 23% predstavnika nevladinih organizacija ne smatra ovu vrstu odnosa korupcijom. Od ostalih oblasti, one kod kojih postoji nešto veći stepen tolerancije (više od 10% ispitanika) jesu sukob interesa i nespojivost funkcija, kao i takozvano “čašćavanje” službenika poklonom. Sve ovo su oblasti koje zahtevaju dalje jačanje svesti i ove ciljne grupe da i ovakva ponašanja spadaju u (potencijalno) koruptivna.

b) 81% predstavnika nevladinih organizacija smatra da je nepostojanje odgovornosti i kažnjavanja službenika/rukovodilaca za propuste ili zloupotrebe nešto što je veoma čest uzrok korupcije; 78% njih to smatra za nepostojanje transparentnosti u radu javnih institucija, a po 77% za nepostojanje mehanizama ocenjivanja rada i nepostojanja kontrole nad radom službenika. Dakle, ključni uzroci korupcije za nevladin sektor se nalaze u domenu kontrole rada javnog sektora, koji se ostvaruje kroz ocenu rada i pozivanje na odgovornost i sankcionisanje službenika za učinjenje propuste u radu. To govori i o eventualnoj spremnosti ovog sektora da radi na monitoringu i kontroli rada javnih institucija.

c) Sa stanovišta potencijalnog angažmana civilnog sektora u realizaciji projekata u oblasti borbe protiv korupcije važna informacija je i njihovo poznavanje ove teme, odnosno stepen informisanja o načinima za nastanak i metodama sprečavanje i borbe protiv korupcije. Najveći broj predstavnika nevladinih organizacija tvrdi da zna nešto o korupciji, ali da te informacije nisu dovoljne, odnosno da bi trebalo da imaju više informacija (58%); trećina njih smatra da ima sasvim dovoljno informacija o korupciji (32%), dok samo 10% tvrdi da ne zna ništa o tome.

Metode borbe protiv korupcije

- a) Kao i u slučaju drugih ciljnih grupa, i predstavnici nevladinog sektora smatraju da je prevencija korupcije bolji i delotvorniji metod od represije u užem smislu reči – odnos između ova dva odgovora, onda kada se oni postave u situaciji ili/ili je 76% prema 22%.
- b) Važan je odgovor na pitanje na koji način je bolje organizovati borbu protiv korupcije u institucionalnom smislu reči. Javno mnjenje predstavnika nevladinih organizacija je potpuno podeljeno u pogledu odgovora na ovo pitanje na gotovo dve jednake polovine, odnosno na one koji smatraju da svaka institucija treba da bude u podjednako meri angažovana u oblasti i na one koji, ipak, smatraju da je bolji metod angažman specijalizovanih institucija, kao što je pravosuđe, policija, Agencija za borbu protiv korupcije.
- c) Za predstavnike nevladinog sektora, kontrola finansiranja političkih stranaka je najvažnija oblast kojom se treba baviti ukoliko se zaista želi prava borba protiv korupcije – za čak 65% ispitanika iz ovog sektora ova oblast je od presudne važnosti i uticaja, a 28% njih ovu oblast bira kao najvažniju od svih osam koje su ponuđene (grafikon 12). Ovaj nalaz je potpuno u saglasnosti sa percepcijom moći koju političke stranke imaju u definisanju javnog interesa i potrebom da se njihov rad u većoj meri kontoliše i stavi pod lupu javnosti. U tom smislu, nevladine organizacije mogu biti akter kontrole i monitoringa rada stranaka i partner Agencije u tom procesu.

Percepcija Agencije za borbu protiv korupcije

- a) Istraživanje pokazuje da je nevladin sektor relativno slabo upoznat sa radom Agencije za borbu protiv korupcije – više od polovine ispitanika (54%) smatra da je malo poznato sa radom Agencije, a još 11% da nije poznato uopšte. Mogućnosti saradnje između Agencije i nevladinih organizacija nisu uopšte iscrpljene, a svakako da je dobro informisanje o mogućnostima saradnje jedan od važnih preduslova za dalje unapređenje odnosa.
- b) Nvladine organizacije imaju pozitivno mišljenje o Agenciji za borbu protiv korupcije, što se može videti iz stepena slaganja sa tvrdnjama u kojima je Agencija afirmativno opisana; 73% ispitanika iz ovog sektora smatra da Agencija štiti i zastupa javni interes, 66% da je otvorena za javnost i da je u stanju da utvrdi prave probleme, 61% da je rad Agencije doveo do pozitivnih efekata u oblasti borbe protiv korupcije.
- c) Podatak o percepciji efekata rada Agencije na promeni svesti i ponašanja u društvu je relativno obeshrabrujući. Najveći broj ispitanika iz ciljne grupe nevladinih organizacija smatra da nije došlo ni do kakvih promena u ponašanju građana (78%) niti funkcionera (65%) u periodu od kako je osnovana Agencija za borbu protiv korupcije.

Uloga nevladinih organizacija u procesu sprečavanja i borbe protiv korupcije

- a) Najveći broj ispitanika iz civilnog sektora (65%) smatra da je njegova ključna uloga u sprovođenju “watch dog” aktivnosti, odnosno u praćenju i oceni rada organa javne vlasti. Na taj način bi tema korupcije bila posredno tretirana, kroz njeno situiranje u kontekst dobrog ili lošeg upravljanja unutar organa javne vlasti i javnim resursima kojima taj organ, odnosno njegovi rukovodioci i službenici, raspolažu.
- b) Na drugom mestu, sa 57% odgovora, kao potencijalna tema antikoruptivnih projekata nevladinih organizacija nalaze se edukacije u oblasti sprečavanja i borbe protiv korupcije. Više od polovine nevladinog sektora sebe vidi kao nekog ko je sposoban i spreman da se bavi edukacijama drugih u ovoj oblasti.
- c) Za ostale tipove antikoruptivnih projekata zainteresovano je manje od polovine uzorkovanih organizacija – na primer, njih 47% smatra da bi NVO trebalo da se bave pružanjem pomoći građanima u otkrivanju i procesuiranju slučajeva korupcije; 45% vidi ulogu civilnog sektora u javnom zagovaranju i zastupanju rešenja u ovoj oblasti, a skoro isto toliko (44%) u formulisanju i implementaciji javnih politika u oblasti borbe protiv korupcije. Najmanje interesovanje postoji za aktivnosti izdavaštva u ovoj oblasti (21%).
- d) U nevladinom sektoru ne postoji nikakva dilema oko toga da taj sektor treba da saraduje sa Agencijom za borbu protiv korupcije – to smatra 87% ispitanika iz ove ciljne grupe.